

Programy na rzecz szkolnictwa wyższego w perspektywie unijnej 2014–2020

KRZYSZTOF J. KURZYDŁOWSKI

Ostatnie miesiące przyniosły z niecierpliwością wyczekiwane ogłoszenie pierwszych konkursów w ramach nowej unijnej perspektywy finansowej na lata 2014–2020. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) miało zaszczyt być jedną z pierwszych instytucji je ogłaszających. Pełniąc od września 2011 roku funkcję Instytucji Pośredniczącej i Instytucji Wdrażającej w programach operacyjnych Kapitał Ludzki, Innowacyjna Gospodarka oraz Infrastruktura i Środowisko, monitorowaliśmy realizację wielu projektów wybranych do finansowania przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, od którego przejęliśmy te zadania. Były to projekty infrastrukturalne i badawcze, a także edukacyjne, które w zasadniczy sposób zmieniły sytuację polskich uczelni wyższych. Wiele z nich pozyskało nowe laboratoria i budynki dydaktyczne; na wielu kierunkach zasadniczo wzrosła atrakcyjność i poprawiły się warunki studiowania. Część projektów jest jeszcze kończona i dalszej poprawy warunków funkcjonowania polskich szkół wyższych możemy spodziewać się w najbliższych miesiącach. W sumie na koniec 2015 roku oczekujemy, że kwota, jaka trafiła do polskich uczelni z środków POIG, POIŚ i POKL, osiągnie poziom ponad 12 mld zł. A przecież uczelnie wiele zyskały także w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Programu Polska Wschodnia.

Bez wątpienia kończący się okres był niezwykle korzystny dla środowiska akademickiego, co zwiększyło apetyt na kolejną transzę środków finansowych w obecnie rozpoczętej perspektywie finansowej. Należy w tym kontekście zauważyć, że w latach 2011–2014 mieliśmy także okazję ogłosić sporo nowych konkursów, co pozwoliło nam przygotować się rzetelnie do roli, jaka spoczywać będzie na nas w najbliższych latach. Trzeba jednocześnie podkreślić, że wydatkowanie w tym okresie – potencjalnie nawet jeszcze większych – środków będzie się różniło zasadniczo w stosunku do właśnie kończącej się perspektywy. Należy bowiem pamiętać, że są one przedmiotem kontraktu zawartego przez Rząd Polski z Komisją Europejską, określającego nie tylko cele do osiągnięcia, ale także sposoby i warunki finansowania projektów, które były przedmiotem długich negocjacji. A jak twarda potrafi być pozycja negocjacyjna Komisji, można się przekonać, analizując historię kilku spektakularnych przypadków konieczności zwrotu wydatkowanych środków oraz opłacenia kar i korekt finansowych. Dlatego, zanim podejmiemy wysiłek własnej interpretacji tego, na co oraz w jaki sposób powinniśmy wydać środki dostępne w ramach programów opera-

cyjnych uzgodnionych z Komisją, warto jest zapoznać się z treścią tych uzgodnień. Z perspektywy uczelni wyższych oraz tak zwanych działań centralnych, uzupełniających w stosunku do działań regionalnych, w szczególności należy zająć do uzgodnień Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) oraz Wiedza Edukacja Rozwój (POWER).

Pełniąc funkcję Instytucji Pośredniczącej w programach POWER oraz POIR rozpoczęliśmy już nabór wniosków na projekty, które mogą przynieść niebagatelne środki uczelniom. (W niektórych działaniach będziemy wspierani przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej oraz Ośrodki Przetwarzania Informacji – i warto także śledzić informacje o konkursach organizowanych przez te instytucje). O ile jednak konkursy organizowane w ramach POWER w dużym stopniu są „naturalną ewolucją” konkursów POKL, to w przypadku POIR mamy do czynienia ze zmianą rewolucyjną, o czym więcej w dalszym tekście.

POWER – szansa na podniesie jakości kształcenia i zmiany organizacyjne na uczelniach

W nowej perspektywie unijnej dalsze wysiłki na rzecz podnoszenia jakości polskiego systemu szkolnictwa wyższego będą kontynuowane w ramach POWER. Centrum pełni w nim funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Osi Priorytetowej III *Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju*, w ramach której do dyspozycji jest ponad 1,2 mld euro. Analizując szanse na pozyskanie środków w ramach tego programu, należy zwrócić szczególną uwagę na ostatnie wyrazy w tytule tej „osi priorytetowej” – dla gospodarki i rozwoju. Zgodnie z zasadą, że tytuł jest najkrótszym abstraktem, daje on w tym przypadku wyraźny sygnał do otwarcia się na współpracę z pracodawcami, w tym w szczególności ich największą grupą – przedsiębiorcami.

NCBR, w ramach ogłoszonego przez Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Prof. Lenę Kolarską-Bobińską 20 maja 2015 programu *Uczelnie przyszłości*, którego budżet wynosi ponad 5 mld zł, odpowiada za realizację działań ukierunkowanych na wsparcie nowoczesnych programów kształcenia, programów praktyk studenckich, działalności akademickich biur, karier oraz zmian organizacyjnych na uczelniach. Wszystkie te przedsięwzięcia adresowane są do szkół wyższych. ▶

► Celem flagowego Programu Rozwoju Kompetencji (Działanie 3.1), którego budżet wynosi ponad miliard złotych, jest podnoszenie kompetencji studentów w oparciu o zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców. Dzięki wsparciu z NCBR uczelnie będą mogły wprowadzić do programu nauczania certyfikowane szkolenia i zajęcia warsztatowe kształcące kompetencje, dodatkowe zajęcia realizowane wspólnie z pracodawcami oraz dodatkowe zadania praktyczne dla studentów, realizowane w formie projektowej. Nabór wniosków w pierwszym konkursie rozpocznie się już 22 czerwca. Podnoszeniu kompetencji studentów służyć będzie także wspierane przez NCBR tworzenie i wdrażanie programów praktyk oraz programów stażowych we współpracy z przedsiębiorcami. Na ten cel przeznaczymy ok. 750 mln zł – w ramach Działania 3.1 *Studujesz? Praktykuj!* do 2018 roku ogłosimy cztery konkursy. Uczelnie będą mogły również ubiegać się o środki na rozwój działalności w zakresie wspomagania studentów i absolwentów we wchodzeniu na rynek pracy przez wzmocnienie potencjału jednostek uczelni zajmujących się aktywizacją zawodową studentów i absolwentów. Służyć temu będzie Działanie 3.1 *Wsparcie akademickich biur karier i innych instytucji wspomagających studentów w procesie wchodzenia na rynek pracy*, którego budżet wynosi ok. 75 mln zł. W jego ramach NCBR ogłosi dwa konkursy. Centrum uruchamia także konkursy ukierunkowane na wsparcie zmian organizacyjnych na uczelniach poprzez wdrażanie informatycznych narzędzi zarządzania. W pierwszym z nich, ogłoszonym 20 maja 2015, przeznaczamy 100 mln zł na wprowadzenie przez uczelnie kompleksowych rozwiązań, mających na celu przeciwdziałanie zjawisku plagiatów.

POIR – współpraca uczelni z przemysłem w nowej formule

Znaczące możliwości rozwoju daje również uczelniom Program Operacyjny Inteligentny Rozwój. W tym przypadku w stosunku do możliwości, jakie dawał POIG, nastąpiły niezwykle ważne zmiany. Głównymi beneficjentami tego programu są bowiem przedsiębiorcy. Uczelnie mogą uzyskać istotne środki w ramach POIR, ale nie bezpośrednio z NCBR, a od przedsiębiorców, którym NCBR udzieli dofinansowania. W ten sposób, chyba ostatecznie, zostanie podważony sens obiegowych stwierdzeń, niemających podparcia w faktach, że to „nauka finansuje przemysł, a powinno być odwrotnie”. W POIR naukę będzie finansował przemysł nie tylko w sensie ogólnym, jak to miało miejsce w POIG, w którym finansowano działania uczelni na rzecz przemysłu z budżetu przeznaczonego na wsparcie polskiej gospodarki (stąd nazwa POIG), ale wprost – przelewając środki na ich konta, za prace wykonane na rzecz przedsiębiorców, którzy sami też będą musieli zaangażować niemałe środki własne.

Czy model przyjęty w POIR nam się podoba, czy też nie, w świetle kontraktu podpisanego z Komisją Europejską ma znaczenie raczej marginalne. Na pewno otwiera perspektywę, że po ustaniu pomocy z środków europejskich ciężar finansowania badań w Polsce będą musieli przejąć w znakomitym stopniu przedsiębiorcy. Dzisiaj wydają oni na badania i prace rozwojowe prawie tyle samo co rząd, sumując tak zwane środki unijne i krajowe. Założono przy tym, że w perspektywie do roku 2020 będą wydawali rocznie około trzy razy więcej niż dzisiaj. Cel ambitny, ale realny, choć pod warunkiem zasadniczych zmian w relacji nauka polska – przemysł.

Jeśli chodzi o garść szczegółów, to spora część środków POIR zostanie rozdysponowana na konkursy w ramach tzw. projektów sektorowych, na realizację których przeznaczymy ok. 870 mln euro. Poza znanymi już programami

INNOLOT i INNOMED (I Oś Priorytetowa POIR), NCBR będzie realizował szereg innych programów sektorowych, które właśnie są przedmiotem ostatecznych przygotowań do uruchomienia. Obecnie rekomendację do dalszych prac otrzymały studia wykonalności, złożone przez stowarzyszenia przedsiębiorców z branż chemicznej, włókienniczej i platform bezzałogowych.

Natomiast w ramach IV Osi Priorytetowej *Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego* do dyspozycji będzie w sumie ponad 1,2 mld euro. Szczegółowy zakres i warunki poszczególnych działań są jeszcze przedmiotem ustaleń z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju, ale warto już teraz zapoznać się z ich założeniami. W ramach Poddziałania 4.1.1 *Strategiczne programy badawcze dla gospodarki* o dofinansowanie będą mogły ubiegać się konsorcja utworzone w celu realizacji projektów obejmujących prowadzenie badań przemysłowych lub prac rozwojowych, mających na celu rozwiązanie problemu technologicznego zgłoszonego przez konkretnego przedsiębiorcę. Pierwszy konkurs, z budżetem w wysokości 120 mln zł, ogłosimy pod koniec 2015 roku. W celu zwiększenia skali wykorzystania nowych, charakteryzujących się innowacyjnością w skali światowej rozwiązań technologicznych, niezbędnych dla rozwoju przedsiębiorstw oraz poprawy ich pozycji konkurencyjnej, NCBR uruchomi – również w III kwartale 2015 roku – konkurs w ramach Poddziałania 4.1.4 *Projekty aplikacyjne*. Na konsorcja naukowo-przemysłowe, które zechcą się podjąć realizacji ambitnych i oryginalnych projektów B+R, czeka w tym konkursie 200 mln zł. Natomiast Ośrodek Przetwarzania Informacji ogłosi konkurs w ramach Działania 4.2 *Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej sektora nauki*, którego celem będzie wsparcie projektów dużej, strategicznej infrastruktury badawczo-rozwojowej o charakterze ogólnokrajowym i międzynarodowym, znajdujących się na Polskiej Mapie Drogowej Infrastruktury Badawczej. Również w 2015 roku uruchomione zostaną Działanie 4.3 *Międzynarodowe Agendy Badawcze* oraz 4.4 *Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego*, które będą realizowane jako projekty grantowe Fundacji na rzecz Nauki Polskiej.

W 2016 roku NCBR ogłosi natomiast konkursy w ramach Poddziałania 4.1.2 *Regionalne agendy naukowo-badawcze* oraz Poddziałania 4.1.3 *Programy badawcze wirtualnych instytutów*. Pierwsze z nich ma na celu wsparcie projektów obejmujących badania przemysłowe lub eksperymentalne prace rozwojowe realizowane przez konsorcja złożone z jednostek naukowych i przedsiębiorców w danym regionie. Celem Poddziałania 4.1.3 jest natomiast wprowadzanie w sektorze B+R międzynarodowych standardów zarządzania badaniami i własnością intelektualną oraz wsparcie komercjalizacji wyników prac B+R. Jego realizacja pozwoli podnieść kompetencje kadry akademickiej w tym, jakże ważnym dla rozwoju innowacji w Polsce, obszarze.

W nowej perspektywie finansowej polskie szkolnictwo wyższe ma zatem ogromną szansę, by uzyskać trwałe korzyści i zapewnić sobie wieloletnią ścieżkę rozwoju. Kluczem do osiągnięcia sukcesu jest efektywne wykorzystanie dostępnych mechanizmów wsparcia. Uczelnie powinny w większym stopniu otworzyć się na współpracę z przedsiębiorstwami, która w długiej perspektywie przyniesie im szereg korzyści w obszarze działalności dydaktycznej i naukowej. Czy są do tego przygotowane? Czy podejmą się wysiłku na rzecz jak najlepszego, odpowiedzialnego wykorzystania niemałych przecież środków unijnych? Mam nadzieję, że tak. Ze swojej strony mogę zapewnić, że NCBR jest do nowej perspektywy unijnej dobrze przygotowane i że dołoży wszelkich starań, byśmy nie zaprzepaścili danej nam szansy.

KRZYSZTOF J. KURZYDŁOWSKI
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju